

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tiekuljetussopimuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä pyritään selventämään tiekuljetussopimuslain kotimaisia kuljetuksia koskevaa reklamaatiosäännöstä ja poistamaan sen soveltamisessa ilmenneitä epäkohtia. Kotimaisessa kuljetuksessa ehdotetaan noudatettavaksi pääosin samoja periaatteita kuin kansainvälisessä kuljetuksessa. Muistutus tavaravahingosta olisi tehtävä rahdinkuljettajalle tavaraa luovutettaessa, jos vahinko on ulkoisesti havaittavissa. Muussa tapauksessa muistutus olisi tehtävä seitsemän päivän kuluessa luovutuksesta sunnuntai- ja pyhäpäiviä lukuunottamatta. Luo-

vutuksen viivästymisestä olisi tehtävä muistutus 21 päivän kuluessa tavarán vastaanottamisesta. Reklamaation tulisi sisältää ilmoitus tavarán vähentymisestä tai vahingoittumisesta taikka luovutuksen viivästymisestä.

Kuluttajansuojalain (38/78) 1 luvun 4 §:ssä tarkoitetun kuluttajan ollessa vastaanottajana muistutus olisi tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa.

Ehdotettu lainmuutos on tarkoitus saattaa voimaan heti, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja muutoksen syyt

Tiekuljetussopimuslaissa (345/79) on säännöksiä tavarán tiekuljetusta tarkoittavan vastikkeellisen kuljetussopimuksen osapuolten välisestä suhteesta. Jos tavara vähentyy tai vahingoittuu kuljetuksen aikana taikka jos tavarán luovutus viivästyy, tulee vastaanottajan tai muun korvausta vaativan tehdä asiasta lain 40 §:n mukaisesti muistutus rahdinkuljettajalle. Pykälän reklamaatiosäännökset poikkeavat toisistaan sen mukaan, onko kysymys lain 1 §:ssä tarkoitetusta kotimaisesta vai kansainvälisestä kuljetuksesta. Kansainvälisten kuljetusten osalta tiekuljetussopimuslain säännökset perustuvat kansainvälisessä tiekuljetuksessa käy-

tävästä rahtisopimuksesta tehtyyn yleissopimukseen (CMR; SopS 48—50/73).

Tiekuljetussopimuslain 40 §:n 1 momentin mukaan on kotimaisessa kuljetuksessa sen, joka tahtoo vaatia korvausta tavarán vähentymisestä tai vahingoittumisesta taikka luovutuksen viivästymisestä, ilmoitettava siitä kohtuullisen ajan kuluessa rahdinkuljettajalle. Ilmoituksen laiminlyömisestä seuraa kannevallan menetys, jollei rahdinkuljettajan tai sen, jonka menettelystä hän lain 10 §:n mukaan vastaa, syyksi jää tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Vastaava kotimaisia kuljetuksia koskeva erillisääntely on voimassa myös Ruotsissa ja Norjassa.

Kysymys siitä, mitä muistutukselta kotimaisessa kuljetuksessa vaaditaan, on aiheuttanut

epäselvyyksiä. Lain sananmukainen tulkinta näyttäisi viittaavan siihen, että korvausta vaativan tulisi ilmoittaa rahdinkuljettajalle ainakin aikomuksestaan vaatia korvausta. Reklamaatio, jossa ilmaistaan pelkkä vähentyminen, vahingoittuminen tai viivästyminen ei siten täyttäisi laissa reklamaatiolle asetettuja vaatimuksia. Näin on joskus lakia tulkittu oikeuskäytännössä. Kuljetuskäytännössä rahdinkuljettajalle tehtävät huomautukset eivät kuitenkaan yleensä sisällä ilmoitusta aikomuksesta vaatia vahingon tai viivästyksen johdosta korvausta. Käytännössä muistutus usein tehdään merkitsemällä rahtikirjaan huomautus vähentymisestä tai vahingoittumisesta ilman mainintaa aikomuksesta. Korvausvaatimus esitetään myöhemmin, joskus vasta kuukausien kuluttua tavarahan vastaanottamisesta. Tuolloin esitettävää vaatimusta ei yleensä ole pidettävä laissa tarkoitetun "kohtuullisen ajan" kuluessa tehtynä ilmoituksena, mistä on seurannut oikeudenmenetyksiä vahingonkärsineille. Toisaalta lakia on joskus tulkittu käytäntöä vastaavasti, siis siten, ettei nimenomaista ilmoitusta korvauksen vaatimisaikomuksesta ole tarvinnut esittää. Tällaisen ilmoituksen on ehkä katsottu sisältyvän myös ilmoitukseen vähentymisestä, vahingoittumisesta tai viivästyimisestä.

Yhtenäistä käytäntöä ei ole muodostunut myöskään siitä, mitä erityyppisissä tilanteissa on pidettävä laissa tarkoitettuna kohtuullisena aikana. Ennen tiekuljetussopimuslain voimaantuloa oli niissä kuljetuksissa, joissa tavara oli kuljetusvakuutuksen kohteena, käytössä vakuutusopimuksiin sisältyvien määräysten johdosta tavallisesti seitsemän päivän reklamaatioaika. Tavallista on ollut lisäksi, että ulkoisesti havaittavista virheistä tehdään merkintä rahtikirjaan tavaraa vastaanotettaessa.

Kuljetussopimussuhteen osapuolina tai muuten tiekuljetukseen liittyvinä asianosaisina ovat yleensä elinkeinonharjoittajat, erityisesti kauppa- ja teollisuusyritykset. Yksityiset henkilöt ovat harvoin tavarahan vastaanottajana tiekuljetuksessa, lähiliikenteessäkin korkeintaan 10 prosentissa kuljetuksista. Jos osuus arvioidaan kuljetettavan tavarahan määrän perusteella, se on vielä pienempi.

Tulkinta, jonka mukaan reklamaation tulee sisältää ilmoitus aikomuksesta vaatia korvaus, poikkeaa muissa kuljetuksissa omaksutusta reklamaatiosäännöksistä sekä tiekuljetussopimuslakia vastaavan lainsäädännön tulkinnasta

muissa pohjoismaissa. Käytännön muuttaminen sanotun tulkinnan mukaiseksi kohtaa vaikeuksia. Kansainvälisissä tiekuljetuksissa ei vaadita sanottua ilmoitusta sen enempää kuin muissaakaan kuljetuksissa (merilaki 121 § (646/75) ilmakuljetussopimuslaki (45/77) 28 § 2 mom., rautatiekuljetusasetus (714/75) 78 §). Ainoana poikkeuksena ovat kansainväliset CIM-sopimukseen (SopS 8/75) perustuvat rautatiekuljetukset eivät ole sikäli vertailukelpoisia, että niissä rautatien on ensisijaisesti oma-aloitteisesti ryhdyttävä selvittämään vahingon syitä (45 art.). Voimassa olevan lain valmistelutyössä ei missään vaiheessa sen enempää Suomessa, Ruotsissa kuin Norjassakaan nähty voimassa olevan säännöksen kirjoitustapaa vallinnutta reklamaatiokäytäntöä muuttavana. Ruotsissa ja Norjassa lainkohtaa onkin reklamaation sisällön osalta sovellettu vanhan käytännön mukaisesti. Tiedossa ei ole, että tämä käytäntö olisi aiheuttanut rahdinkuljettajille ongelmia sen vuoksi, etteivät he ole pelkän vahinkoa koskevan muistutuksen johdosta osanneet riittävästi varautua korvausvaatimukseen. Toisaalta, jos reklamaatioon on sisällytettävä ilmoitus korvausaikomuksesta, on luultavaa, että sellainen ilmoitus ajan oloon alettaisiin liittää automaattisesti kaikkiin vahingoittumis- tai viivästymismuistutuksiin silloin, kun ilmoituksen tekee kuljetusalaa tunteva elinkeinonharjoittaja. Tuolloin ilmoitus korvausaikomuksesta menettäisi rahdinkuljettajan kannalta tilannetta selkeyttävän merkityksensä tai vaihtoehtoisesti aiheuttaisi tarpeetonta osapuolten vastakkainasettelua taikka turhaa varautumista vaatimuksiin. Tällaisen muotovaatimuksen liittäminen reklamaatioon saattaisi toisaalta koitua sellaisten vastaanottajien vahingoksi, jotka eivät ole perillä lain sisällöstä. Lisäksi on todettava, että jos vastaanottajan täytyy ottaa kantaa myös korvauskysymykseen, tulee reklamaatioajan olla huomattavasti pitempi kuin siinä tapauksessa, että muistutus vahingosta tai viivästyimisestä katsottaisiin riittäväksi. Näistä syistä tiekuljetussopimuslain 40 §:ää ehdotetaan selvennettäväksi niin, että reklamaation sisällön osalta noudatettaisiin aiempaa käytäntöä, siis ilmoitusta korvausaikomuksesta ei tarvitsisi esittää.

Reklamaation sisällön ohella epäkohtana ovat vaikeudet reklamaatioajan määrittelyssä. Reklamaatioajan pituuden täsmentämiseen on esiintynyt tarvetta erityisesti elinkeinonharjoittajien välisissä kuljetussopimussuhteissa, joissa

tiekuljetussopimuslain sääntely on hämärtänyt aiempaa osin vakiintunutta käytäntöä.

Kotimaisen ja kansainvälisen kuljetuksen reklamaatiosäännösten erilaisuus vaikeuttaa tiekuljetusten reklamaatiokäytännön hallitsemista. Lisäksi saattaa vastaanottajan olla joskus vaikea tietää, onko esim. sellainen kuljetus, joka sisältää useilta eri tavara-aseteilta ja lähettäjiltä kuljetettavaksi otettuja tavaraeriä, kotimainen kuljetus vai ehkä joiltakin osin kansainvälinen kuljetus. Tiekuljetusten reklamaatiosäännösten yhtenäisyyden tarpeen lisäksi ehdotettavaa muutosta puoltaa se, että kansainvälisiä tiekuljetuksia koskevat reklamaatiosäännökset ovat periaatteiltaan lähempänä muissa kuljetusmuodoissa noudatettavia periaatteita kuin kotimaisia tiekuljetuksia koskeva sääntely. Niinpä myös muita kuljetusmuotoja koskevien reklamaatiosäännösten mukaan tulee muistutus ulkoisesta vahingosta tavallisesti tehdä tavaraa vastaanotettaessa ja muusta vahingosta erityisen määräjän kuluessa. Eri kuljetusmuotojen reklamaatiosäännösten samankaltaisuudesta puolestaan on etua mm. usean kuljetusmuodon palvelujen käyttäjän kannalta. Myös on huomattava, että ennen tiekuljetussopimuslain voimaantuloa vallinnut reklamaatiokäytäntö monessa suhteessa muistutti CMR-sopimuksen mukaista käytäntöä. Tämä käytännön mukaiset reklamaatioajat ovat suhteellisen lyhyitä sen vuoksi, että kuljetussopimussuhteen osapuolten, erityisesti rahdinkuljettajan kannalta on tärkeää selvittää tavaran mahdollinen vähentyminen tai vahingoittuminen mahdollisimman pian kuljetuksen päättymisen jälkeen. Sanotun vuoksi reklamaatioajaksi ehdotetaan samaa kuin kansainvälisissä kuljetuksissa, siis muiden kuin ulkoisesti havaittavien vahinkojen osalta seitsemää päivää. Ulkoisesti havaittavista vahingoista tulisi tehdä muistutus tavaraa vastaanotettaessa. Viivästyksestä olisi tehtävä muistutus 21 päivän kuluessa.

CMR-sopimukseen perustuvat reklamaatiosäännökset on tarkoitettu ensi sijassa kaupallisen toiminnan harjoittajille, joilta yleensä voidaan vaatia kuljetuksiin liittyvien säännösten tuntemusta. Kuljetuspalveluja tarvitsevien yksitysten henkilöiden kannalta tarkoitettuja säännöksiä voidaan pitää eräissä tapauksissa melko ankarina. Kuluttajan oikeuksien säilyminen tavaroitten ja palveluksien käyttäjänä ei tavalli-

sesti riipu ankarahkojen määräaikojen tai muotomääräysten noudattamisesta. Sen vuoksi kuluttajien osalta ehdotetaan reklamaatioajan suhteen pidättäydyttäväksi kohtuullisen ajan käsitteessä.

2. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

Oikeusministeriön ehdotuksesta pyydettiin lausunto 12 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausunnon antoivat kuluttaja-asiamies, rautatiehallitus, posti- ja telehallitus, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto, Maataloustuottajain Keskusliitto r.y., Keskuskauppakamari, Rahdinantajain neuvottelukunta, Kaupan Keskusvaliokunta, Teollisuuden Keskusliitto, Merivakuutusyhtiöiden yhdistys r.y., Linja-autoliitto r.y., Suomen Kuorma-autoliitto r.y. sekä Suomen Huolintaliikkeiden Liitto r.y.

Yhtä lukuunottamatta kaikki lausunnonantajat pitivät reklamaatiosäännösten tarkistamista tarpeellisenä. Suomen Kuorma-autoliitto r.y. vastusti ehdotusta katsoen, että reklamaation tulisi sisältää ilmoitus aikomuksesta vaatia korvaus. Kauppaa ja teollisuutta edustavat lausunnonantajat pitivät ehdotettua reklamaatioaikaa ainakin joissakin tapauksissa liian lyhyenä; 14 päivän aika arvioitiin sopivammaksi. Maataloustuottajain Keskusliitto katsoi, että tulisi pitäytyä nykyisen lain kohtuullisen ajan käsitteessä. Keskuskauppakamarin ja Suomen Huolintaliikkeiden Liitto r.y:n mielestä kannevallan menetyks on vastaanottajan kannalta kohtuuton seuraus lyhyen reklamaatioajan huomioon ottaen. Rautatiehallitus ja Teollisuuden Keskusliitto pitivät kuluttajien erityiskohtelua tarpeettomana.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esitys ei aiheuta valtiolle ja kunnille kustannuksia.

Esityksen toteuttaminen ei myöskään, huomioon ottaen vallinneen reklamaatiokäytännön, aiheuttaisi kustannusvaikutusten siirtoa kuljetussopimussuhteen osapuolten tai muiden tiekuljetukseen liittyvien asianosaisten kesken.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

40 a §. Kotimaisia kuljetuksia koskevat reklamaatiosäännökset ehdotetaan otettavaksi uuteen 40 a §:ään. Samalla kumottaisiin kotimaisia kuljetuksia sääntelevä 40 §:n 1 momentti.

Reklamaation sisällöksi riittäisi myös kotimaisessa kuljetuksessa muistutus tavarán vähentymisestä, vahingoittumisesta tai viivästy-
misestä. Tavarán katoamisesta ei edelleenkään tarvitsisi tehdä muistutusta rahdinkuljettajalle.

Pykälän 1 momentin mukaan ulkoisesti havaittavista vahingoista tulisi tehdä muistutus rahdinkuljettajalle tavaraa vastaanotettaessa. Jos vahinko ei ollut ulkoisesti havaittavissa, muistutus olisi tehtävä kirjallisesti seitsemän päivän kuluessa kuitenkin sunnuntai- ja pyhäpäiviä määräaikaan lukematta. Määräaika laskettaisiin samoin kuin kansainvälisessäkin kuljetuksessa tavarán vastaanottamisesta tai, jos vastaanottaja ja rahdinkuljettaja ovat yhdessä tarkastaneet tavarán, kyseisestä tarkastuksesta lukien. Ehdotuksen 4 momentin mukaan määräaikojen laskemisen osalta olisi lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä lain 40 §:n 4 momentissa on säädetty. Määräaikaan ei siis luettaisi tavarán luovutuspäivää eikä sitä päivää, jona tavara asetettiin vastaanottajan määrättäväksi. Jos vahingoittunut tavara on vastaanotettu esim. maanantaina, reklamaatioaika muiden kuin ulkoisesti havaittavien vahinkojen osalta päättyisi, jos aikaan ei sisälly pyhäpäivää, seuraavan viikon tiistaina. Yhdenmukaisesti kansainvälisiä kuljetuksia koskevien säännösten kanssa, ei pykälässä ulkoisesti havaittavien vahinkojen osalta ole mainintaa siitä, missä muodossa muistutus olisi tehtävä. Todisteluvaikeuksien välttämiseksi olisi suositeltavaa tehdä muistutus kirjallisesti esim. tekemällä asiasta merkin-
tä rahtikirjaan. Muista kuin ulkoisesti havaittavista vahingoista muistutus olisi sensijaan tehtävä kirjallisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan muistutus viivästy-
misestä olisi tehtävä kirjallisesti 21 päivän kuluessa siitä päivästä, jona tavara asetettiin vastaanottajan käytettäväksi. Sunnuntai- ja pyhäpäivien osalta ei ole vastaavaa poikkeusta kuin tavaravahinkotapauksissa.

Pykälän 2 momentissa on säännös reklamaatiosta, kun vastaanottajana on kuluttaja. Kuluttajalla tarkoitetaan kuluttajansuojalain (38/78) 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettua henkilöä. Henkilö olisi säännöksessä tarkoitettu kuluttaja silloin, kun hän käyttää kuljetuspalvelusta henkilökohtaista tai yksityisen taloutensa tarvetta silmällä pitäen. Näin olisi asianlaita esimerkiksi silloin, kun kysymyksessä on yksityisasunnon muuttokuljetus. Lähtökohtana harkittaessa sitä, olisiko kuluttajaa koskevaa reklamaatiosäännöstä sovellettava, voitaisiin käytännössä pitää merkintää vastaanottajasta. Jos vastaanottajana on yksityinen henkilö, olisi kuluttajaa koskevaa reklamaatiosäännöstä sovellettava, jollei osoiteta, ettei kuljetusta oltu hankittu henkilön yksityistä tarvetta silmällä pitäen. Tulkinnessa saadaan apua kuljetettavan tavarán luonteesta. Niinpä, jos esim. puusepälle tuleva kuljetus sisältää vain hänen ammatissaan tarvitsemia työkoneita, ei kuljetusta voida pitää yksityisen talouden tarpeita varten hankittuna siitä huolimatta, että häntä pelkän vastaanottajaa koskevan rahtikirjan merkinnän perusteella saatettaisiin pitää kuluttajana.

Kuluttajan olisi tehtävä muistutus tavarán vähentymisestä, vahingoittumisesta tai viivästy-
misestä kohtuullisen ajan kuluessa tavarán vastaanottamisesta. Kohtuullisena pidettävän ajan pituus riippuisi pääasiassa tavarán luonteesta ja virheen laadusta. Esimerkiksi nopeasti pilaantuvan tai herkästi rikkoutuvan tavarán ollessa kysymyksessä voidaan myös kuluttajalta vaatia muistutusta suhteellisen nopeasti, olosuhteista riippuen jopa tavaraa vastaanotettaessa. Kohtuullinen aika ei kuitenkaan missään tapauksessa ole lyhyempi kuin 1 momentissa säädetty aika. Pykälässä ei ole säännöstä siitä, missä muodossa muistutus tulisi tehdä. Kuluttajan kannalta olisi varminta tehdä muistutus kirjallisesti, sillä vastaanottajan asiana on näyttää muistutuksen suorittaminen.

Muistutuksen tekeminen on vastaanottajan asiana. Joskus menetellään niin, että ajoneuvon kuljettaja, siis rahdinkuljettajan edustaja, tekee tavarán vähentymisestä tai vahingoittumisesta itse merkinnän rahtikirjaan. Jos tällainen merkintä on tehty tavaraa luovutettaessa, voidaan yleensä katsoa, että rahdinkuljettajan edustaja tuolloin on toiminut vastaanottajan puolesta ja

muistutus siten on tullut asianmukaisesti tehdyksi.

Selvyyden vuoksi kotimaisissa kuljetuksissa on pidetty tarpeellisenä säilyttää järjestelmä, jonka mukaan muistutuksen laiminlyömisestä seuraisi kannevallan menetys. Säännös tästä on lakiehdotuksen 3 momentissa. Kannevaltaa ei kuitenkaan menetettäisi silloin, jos raskinkuljettajan tai sen, jonka menettelystä raskinkuljettaja 10 §:n mukaan vastaa, syyksi jää tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Näissä tapauksissa vahingonkärsineellä olisi mahdollisuus nostaa kanne lain 41 §:ssä säädettyjen vanhentumisaikojen puitteissa. Henkilöitä, joista raskinkuljettaja lain 10 §:n mukaan vastaa, ovat hänen palveluksessaan olevat tai hänen lukuunsa kuljetuksessa toimivat.

Ehdotuksessa ei puututa vanhentumissäännöksiin. Tiekuljetussopimuslain 41 §:n mukaan

korvausvaade kaikkien vahingonkärsineiden osalta vanhentuu tavallisesti kolmessa vuodessa luovutuspäivästä tai muusta laissa säädetystä ajankohdasta.

2. Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan heti, kun eduskunta on sen hyväksynyt. Huomioon ottaen monilla aloilla käytössä olevat pitkäaikaiset kuljetussopimukset lakia sovellettaisiin kaikkiin sen voimaantulon jälkeen alkaneisiin kotimaisiin kuljetuksiin siitä riippumatta, koska kuljetussopimus on tehty.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tiekuljetussopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 23 päivänä maaliskuuta 1979 annetun tiekuljetussopimuslain (345/79) 40 §:n 1 momentti ja

lisätään lakiin uusi näin kuuluva 40 a §:

40 a §

Muistutus vähentymisestä, vahingoittumisesta ja viivästymisestä kotimaisessa kuljetuksessa

Kotimaisessa kuljetuksessa tavarahan vähentymisestä tai vahingoittumisesta on tehtävä muistutus raskinkuljettajalle tavaraa vastaanotettaessa, jos vähentyminen tai vahingoittuminen oli ulkoisesti havaittavissa, ja muussa tapauksessa kirjallisesti seitsemän päivän kuluessa vastaanottamisesta tai sellaisesta tavarahan tilaa koskevasta tarkastuksesta, jonka raskinkuljettaja ja vastaanottaja ovat yhdessä suorittaneet. Sunnuntai- ja pyhäpäiviä ei määrääikaa lasket-

taessa oteta huomioon. Tavarahan luovutuksen viivästymisestä on tehtävä kirjallinen muistutus kahdenkymmenen päivän kuluessa siitä päivästä, jona tavara asetettiin vastaanottajan käytettäväksi.

Jos vastaanottajana on kuluttajansuojalain (38/78) 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettu kuluttaja, muistutus on tehtävä kohtuullisessa ajassa tavarahan vastaanottamisesta.

Jos tässä pykälässä tarkoitettu muistutus laiminlyödään, on kannevalta menetetty, jollei raskinkuljettajan tai sen, jonka menettelystä hän 10 §:n mukaan vastaa, syyksi jää tahallisuus tai törkeä huolimattomuus.

Määräaikojen laskemisen ja tarpeellisten tutkimusten toimittamisen osalta on soveltuvin osin voimassa, mitä 40 §:n 4 ja 5 momentissa on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Lakia sovelletaan sellaisiin kuljetuksiin, jotka ovat alkaneet tämän lain voimaantulon jälkeen.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1982

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*